

ZANG I

Ik was halverwege de reis van ons leven¹
toen ik verdwaald bleek in een donker woud
en van het rechte pad was afgeweken.

Ach! Het valt me zwaar om te beschrijven
hoe dicht en ruig dat woeste woud was –
bij de herinnering begin ik weerom te rillen!

Zo luguber was het, dat ik me haast dood had gewenst.
Maar omdat ik er al met al veel goeds uit leerde,
zal ik toch vertellen wat ik daar allemaal zag.

Ik kan niet meer zeggen hoe ik er beland was –
ik moet wel half geslaapwandeld hebben,
dat ik de weg van de waarheid was kwijtgeraakt.

Maar toen ik de voet van een heuvel bereikte,
helemaal aan het verre eind van de vallei
waar ik met huiverend hart doorheen was geslopen,

---

1 Een mensenleven werd in die tijd globaal genomen gelijkgesteld aan zeventig jaar. Dante was dus ongeveer 35 toen hij dit schreef.

keek ik omhoog en zag de heuvelflanken
al baden in 't weldadige licht van de zon,
die reizigers altijd de goede richting wijst.

Dat stelde me toch weer een beetje gerust,
na die lange, barre nacht waarin de angst
het woelige water van mijn hart had opgezweept.

En als een drenkeling die zich met zijn laatste krachten
op de droge oever heeft geworsteld
en ontdaan omziet naar de kolkende golven,

zo keek ik, nahijgend als een opgejaagd beest,
achterom naar het bos dat ik had doorkruist
en waaruit geen mens ooit heelhuids terug was gekomen.

Na een korte rustpoos voor mijn vermoeide leden
vervolgde ik mijn tocht over de kale helling,
heel voorzichtig klauterend, voetje voor voetje.

Maar nauwelijks was ik aan de klim begonnen
of er dook een slank, snelvoetig luipaard op,
een oogstrelend schepsel met een gestippelde vacht.

Het wilde dier wilde van geen wijken weten
en versperde me koppig de weg, keer op keer;
tot ik overwoog om maar terug te keren.

De dag was nog jong en aan de ochtendhemel
klom de zon steeds hoger, omringd door de sterren
die al met hem meereisden toen God deze pracht

lang geleden voor 't eerst in beweging bracht.
Ik zag er een veelbelovend voorteken in
dat ik die gevlekte furie te vlug af kon wezen,

zo vroeg op deze zachte lenteochtend,
maar een paar tellen later verstijfde ik van schrik
toen ik wat verderop plots een leeuw ontwaarde.

Hij kwam recht op me af schrijden, met rasse passen,
zijn kop trots geheven en een grommende maag –
zelfs de lucht leek nederig voor hem te beven.

Tot mijn benauwenis zag ik ook nog een wolvin,
een broodmager beest, maar met een blik zo begerig
dat ze vast menigeen 't leven bitter had gemaakt.

Er ging zo'n dodelijke dreiging van haar uit
dat ik door vrees overweldigd de aftocht blies
en mijn hoop op verheffing terstond was vervlogen.²

---

2 Symboliek-alert! Zoals je misschien al vermoedde, komen die luipaard, leeuw en wolvin hier niet zomaar voorbij wandelen. Deze hele passage staat bol van de verborgen betekenissen. Het 'donkere woud' waar Dante doorheen liep, staat voor een periode in zijn leven waarin hij was vervallen in zonde en dus figuurlijk van het rechte pad was afgedwaald. De 'heuvel' die hij wil beklimmen, staat voor een deugdzaam leven dat leidt tot het ware geluk, en de 'zon' die op de heuvelflanken schijnt en reizigers de weg wijst, is God. Maar Dantes weg naar boven wordt versperd door drie obstakels: het luipaard staat voor begeerte, de leeuw voor trots en de wolvin voor hebzucht. ▶

En zoals er voor iedere gierige vrek
tot zijn grote vertwijfeling en verdriet
een tijd komt dat hij al zijn bezit weer verliest,

zo voelde ik me toen dat onverzadigbare beest
me stap voor stap achteruit dwong, terug
naar het koude woud waar de zon in alle talen zweeg.

Terwijl ik zo bergafwaarts struikelde, viel
mijn blik op een man, die kennelijk woordeloos
had staan toekijken – wellicht was hij doofstom?

Toen ik hem in 't oog kreeg, op die godverlaten plek,
schreeuwde ik: 'Heb medelijden, wie je ook bent –
geest, schim, of mens van vlees en bloed!'

Hij antwoordde: 'Nee, een mens ben ik niet meer;
dat was ik wel, ooit. Mijn ouders kwamen beiden
uit de streek Lombardije en de stad Mantua.

Ik werd geboren toen Caesars rijk bijna uit was
en ik leefde in Rome onder de goede Augustus,
in een tijdperk van valse, bedrieglijke goden.

◀ Dit zijn de drie zonden die Dante ervan weerhouden om deugdzaam te leven en zijn plek in de hemel te verdienen. Gelukkig krijgt onze held zo dadelijk hulp uit onverwachte hoek!

Als dichter bezong ik de dappere zoon
van Anchises,³ die uit Troje hierheen kwam
nadat zijn trotse stad in de as was gelegd.

‘Maar wat drijft je terug naar dit treurige oord?
Waarom beklim je de heuvel der zaligheid niet,
die het begin en de reden is van alle vreugde?’

‘Bent u dan Vergilius? Bent u dan de bron
die zulk een weelderige woordenstroom
voortgebracht heeft?’ vroeg ik hem beschroomd.

‘O, glorierijk lichtbaken voor alle dichters,
ik heb uw werk met grote liefde gelezen
en vol toegewijde ijver en zorg bestudeerd.

Ja, u bent mijn meester, mijn schitterend voorbeeld,
en aan u alleen dank ik de verfijnde stijl
waar mijn verzen reeds meermaals om werden geprezen.

---

3 Deze ‘zoon van Anchises’ is de mythologische figuur Aeneas. Hij was een Trojaanse prins die uit Troje werd verdreven toen de Grieken de stad na hun list met het Trojaanse paard binnendrongen en platbrandden. Aeneas kwam op zijn vlucht na veel omzwervingen terecht in de streek die nu Italië is en zou daar Rome gesticht hebben (Romulus en Remus komen in dit verhaal niet voor). Over dit alles schreef Vergilius – spoiler: zo heet de Romeinse dichter die Dante hier tegen het lijf loopt – zijn bekendste werk, de *Aeneis*. Zoals gezegd droomde Dante van een Italië dat weer even sterk en verenigd was als het Romeinse Rijk, en daarom was hij een grote fan van *all things Roman* en zag hij Aeneas als de heldhaftige voorvader van alle Italianen.

Daar komt het beest waarvoor ik op de vlucht sloeg!
Help me aan haar te ontsnappen, wijze dichter,
want ik sidder voor haar tot in 't diepst van mijn gebeente.'

Hij aanschouwde mijn ogen vol tranen en sprak:
'Als je uit deze woestenij weg wenst te ontkomen,
dan wacht er je helaas een andere weg.

Want het razende beest waar jij zo voor beeft,
laat geen reiziger door, maar blijft hem belagen,
desnoods net zo lang tot hij het loodje legt.

Bovendien is die wolvin zo vals en verdorven
dat haar vraatzucht nimmer te verzadigen valt –
als ze eet, wordt haar honger slechts nog heviger.

Wulps paart ze met allerlei andere dieren,
en het worden er nóg meer, totdat de jachthond⁴
die teef onbarmhartig de strot af zal bijten.

De hond zal niet teren op grond of op goud,
maar zich voeden met wijsheid en liefde en deugd,
want hij kwam ter wereld in een wieg van ruw vilt.⁵

---

4 Pardon? ¿Qué? *Come again?* Zelfs de grootste *Commedia*-experts weten niet precies wie of wat Dante bedoelt met de 'jachthond' die orde op zaken moet stellen in het door hebzucht geplaagde Italië. Sommigen houden het op Cangrande Della Scala, een machtige edelman uit Verona die Dante onderdak gaf toen hij uit Firenze werd verbannen. Anderen denken dat het niet om een persoon van vlees en bloed gaat, maar om een boek – mogelijk zelfs Dantes eigen *Komedie*, waarvan hij verwacht dat ze heel wat reuring, ophef en consternatie zal veroorzaken... en terecht.

5 Hiermee bedoelt Dante mogelijk dat de 'jachthond' iemand van bescheiden komaf ▶

Hij zal de redding zijn van dit arme Italië,
waarvoor de maagd Camilla haar leven ooit gaf,
net zoals Euryalus en Turnus en Nisus.⁶

Door stad en stee zal hij de wolvin najagen,
terug naar de hel, waaruit ze was losgelaten
door de grote zaaier van tweedracht en nijd.

Voor je eigen bestwil lijkt het me nu dus beter
dat je met mij meegaat. Dan word ik je gids
en leid ik je hier weg, langs een buitentijds oord

waarin je wanhopig geweeklaag zult horen,
en stokoude, rouwende geesten aanschouwt,
die luidkeels hun eeuwige lijden vervloeken.

Je zult ook zielen zien die eerder blijmoedig
wegteren in 't vuur, in de hoop dat ze ooit
tot de hemelse zaligheid worden toegelaten.⁷

◀ is (ruwe, vilten dekens zijn voor arme mensen). Het vilt kan ook verwijzen naar het schutblad waarmee de inkt op de bladzijden van een boek werd gedroogd. En om het helemaal ingewikkeld te maken: het Italiaanse woord voor vilt is 'feltro', en 'Feltro' is ook een plaatsje in de buurt van Verona, waar Cangrande (zie hierboven) woonde. Raadselachtig, heel raadselachtig allemaal.

6 Dit zijn vier personages uit Vergilius *Aeneis*. Euryalus en Nisus waren Trojanen, Camilla en Turnus Latijnse helden.

7 Dit zijn de zielen in het vagevuur, die Dante zal zien nadat zijn reis door de hel voltooid is.

Als je daarna je blik nog hogerop wilt richten,
zal een waardiger ziel dan ik je vergezellen.
Aan haar draag ik je over als ik je verlaat.

Want Hij die heerst over die hoogste regionen
verbiedt me helaas om zijn Rijk te betreden
omdat ik me tegen zijn Wet heb verzet.⁸

Hier op aard' is hij Heer, maar daarginds is hij Meester,
daar strekt zich zijn Rijk uit en daar staat zijn Troon.
Ach, wat benijd ik hen die tot Hem mogen komen!'

Ik antwoordde: 'Dichter, in naam van de God
die u nooit hebt gekend, verzoek ik u met klem:
verlos me van dit kwaad, voor 't naar erger gaat,

en laat me de plek zien waarover u 't had.
Ik wil graag de poort van Sint-Pieter⁹ aanschouwen,
en de zielen bekijken die zo ijselijk lijden.'

Daarop ging hij op pad, en ik
volgde in zijn
voetspoor.

---

8 Vergilius kon er natuurlijk zelf niet veel aan doen, want hij leefde voor Christus geboren werd, maar hij aanbad natuurlijk de Romeinse goden. Jammer genoeg voor hem mag hij daarom de hemel niet in.

9 De hemelpoort, waarvan Jezus de sleutels toevertrouwde aan zijn apostel Petrus (a.k.a. Sint-Pieter).